

PAÍS VALENCIÀ, SEGLE XXI

Noves reflexions crítiques

Antoni Furió, Gustau Muñoz, Pau Viciano (eds.)

*Vicent Olmos • Juli Peretó • Rafael Xambó • Francesc Esteve
Rosa Serrano • Carme Miquel • Manuel Alcaraz • Rosa Solbes
Víctor Maceda • Vicent Usó • Xavier Aliaga • Mavi Dolz
J. J. Pérez Benlloch • Josep Sorribes • Marc Baldó
Enric Balaguer • Ignasi Mora • Josep Lluís Gómez Mompert
Ximo Puig • Manuel S. Jardí • Vicenç M. Rosselló*

Josep Iborra, Epíleg

Quaderns d'Orientació Valencianista

2009

Presentació

L'acollida que ha trobat el primer volum d'aquests quaderns que apareixen sota el rètol comú de *País Valencià, segle XXI* ha vingut a confirmar que existeix un espai per al debat que valia la pena explorar i estimular. En efecte, sota l'aparença del predomini i l'hegemonia d'un discurs monocromàtic que cancel·la els grans temes de la represa nacional del País Valencià, o de l'adaptació subalterna i resignada, persisteix un fort corrent d'opinió discordant. El conjunt ben nodrit de veus que s'apleguen en aquests quaderns, i en altres que vindran i en diferents instàncies, demostra, si calia, la puixança de la impugnació crítica de les desraons del poder, que arrossegueu el País a una crisi sense precedents, i de les mancances dels qui s'hi han d'oposar des de la raó democràtica.

L'esperó immediat d'aquesta temptativa de repensar aspectes centrals de la nostra realitat ha vingut de la mà d'algunes estratègies maldestres i profundament errades de bandejar referents bàsics de la nostra història recent, en un exercici tan estèril com contraproductiu d'atansar-se al terreny de joc definit pel poder. Un poder, val a dir-ho, entestat a esborrar les millors aspiracions col·lectives, associades a la concepció moderna del País Valencià, a una idea de civilitat, de redre-

çament cultural, d'estructuració i salvaguarda del territori, de normalització lingüística, de comarcalització, de dignitat col·lectiva.

Cap malson dura eternament. Des de la nostra perspectiva, la imprescindible decisió democràtica adreçada a la superació dels problemes actuals, de la paràlisi i la crisi actual, haurà de partir d'una maduració, certament complexa, en el terreny de les idees i dels projectes. Per això considerem tan important l'elaboració d'un pensament innovador i alhora lleial, d'un pensament, en definitiva, a l'alçada del temps. Obrir una nova pàgina de la nostra història i recuperar el País és la tasca compartida que ens haurà de convocar. Segur que podrem.

Antoni Furió, Gustau Muñoz, Pau Viciano

Maig 2009

El revisionisme lingüístic: retorn al passat, secessionisme de fet

SI RES NI NINGÚ no hi posa remei, assistim a la consolidació d'una nova versió, molt més subtil, del secessionisme lingüístic valencià, d'allò que hom anomena popularment blaverisme. Més exactament, ha començat a escampar-se una versió que, sense proclamar-se secessionista —sense negar la unitat de la llengua catalana—, practica un aïllacionisme cultural respecte a la resta de l'àrea catalanoparlant, adopta un particularisme lingüístic militant i pren unes posicions ideològiques que fan que, en els resultats reals, la distància amb l'actuació i els postulats del blaverisme estricte, almenys del més moderat, siga ben curta.

I quines són les característiques d'aquest revisionisme o tercera via lingüística, tan propers al blaverisme? Mirarem de resumir-les i de fonamentar-les.

En primer lloc, una sobrevaloració extremada del model lingüístic com a causa principal del conflicte obert que els valencians han viscut des dels darrers anys del franquisme a l'entorn del paper que la llengua pròpia ha de tenir dins la societat. Els motius de l'enfrontament no serien causes socials —que el catalanisme emergent de la dècada dels 70 qüestionava l'*statu quo* de predomini absolut del castellà i de les classes

que l'havien adoptat com a signe de distinció social— sinó el rebuig del poble valencià sa i pla envers un model de llengua que trobava allunyat del seu parlar espontani, artificios i «imposat» des de l'exterior, des de Catalunya.

En segon lloc, una proscripció enèrgica i activa contra el nom unitari de *català*, que ni tan sols s'hauria d'usar en els pocs àmbits en què, amb molt d'esforç i contra les pressions polítiques, s'ha aconseguit de mantenir al País Valencià: en els usos cultes, acadèmics, internacionals o amb referències a la comunitat lingüística sencera.

Tercer tret, simètric amb l'anterior: una reivindicació de noms com *llengua valenciana* i *idioma valencià*, que, en opinió d'aquests partidaris de la tercera via lingüística i en consonància amb el blaverisme clàssic i amb la tàctica del PP, servien per a fer créixer l'autoestima del poble valencià i la identificació amb la seua llengua. Un postulat que no casa gens amb els fets, que demostren —en parlen ben eloqüentment els més de vint processos judicials a què ha calgut recórrer— que *llengua valenciana* o *idioma valencià* són termes que, durant quatre dècades, només han servit per a facilitar el secessionisme. Un secessionisme que ha invocat i utilitzat la literalitat de la legislació —començant per l'Estatut d'Autonomia— per fer valdre que el valencià és, tal com afirma la llei, una «llengua» o un «idioma». I, per tant, diferent de la llengua catalana.

Quart: una exacerbada exaltació sentimental del valencià i d'allò valencià, amb una retòrica d'inflamat patriotisme regional presa del blaverisme i no gaire alterada, i una insistència a reaccionar contra l'excessiu racionalisme del fusterianisme catalanista i el poc lligam afectiu —i fins i tot menyspreu— envers les manifestacions més populars i festives —incloent-hi les més beatament religioses i coentes— dels valencians.

Cinquè: una consideració homogènia de la societat valenciana, donant per descomptat que tots els valencians o almenys la immensa majoria comparteixen aquests pressupòsits ideològics del blaverisme dit «sociològic» i els qui en dissenteixen són sospitosos de manca de lleialtat valenciana o d'un hipovalencianisme quasi patològic o causat per agents virals externs.

El sisè tret és una obsessió omnipresent amb Catalunya i els catalans, que esdevenen motiu de comparació i referència permanent, sovint per a compensar idealment un complex d'inferioritat manifest, en què Catalunya fa o aconsegueix coses de què ells no se'n senten capaços. I, en els casos d'individus més rupestres, la fixació en Catalunya és un *casus belli* més que justificat per a defensar, amb la raó que dóna l'agressió a la *lesa pàtria*, una valencianitat amenaçada pels catalans imperialistes o pels agents pancatalanistes que operen al País Valencià.

El setè tret concomitant es dóna en el terreny lingüístic i consisteix a interpretar qualsevol discrepància dialectal o de normativa en què no es recull la característica lèxica o morfològica del valencià —o de la rodalia de València— com una mostra o un intent malèvol de «subordinació» del valencià al «català». O bé com un menyspreu pel valencià, que, d'acord amb aquesta visió, seria, per als catalans i/o els catalanistes, un «dialecte» castellanitzat i escassament valuós.

En vuitè lloc podem ressenyar una apel·lació constant a construir un consens social superficial i difús. Una concòrdia en progrés, que trencarien els «extremistes» d'un cantó i de l'altre: els blavers més silvestres i els catalanistes més fusterians. Hem dit consens social «superficial i difús» i ho explicarem. Ho és, al nostre parer, perquè hi sura la creença que tot

el conflicte que ha patit el País Valencià —allò que hom ha batejat com a «batalla de València»— pot arreglar-se amb un acord de bona voluntat entre les faccions ex-blavera i ex-catalanista, com si fos una baralla de pati, sense altres consideracions més profundes d'ordre social i polític.

I això porta a la característica següent, la novena, que explica l'anterior: la simplificació màxima de la realitat que subjau al conflicte i dels termes en què pot intentar-se'n una solució. Aquesta simplificació causal redueix el conflicte a la brega entre dos valencianismes igualment vàlids, però tristament desavinguts, que podrien decidir per ells mateixos la superació de les hostilitats, amb un simple acord de pau, sense comptar amb altres actors socials i polítics, que són els que han atiat les causes fonamentals del conflicte, i que tenen tot l'interès a encendre'l o apagar-lo a conveniència. O que poden, si cal, resoldre'l només en els fenòmens més epidèmics, mentre el temps va dissolent de fet allò bàsic: el paper del català com a llengua *de* la societat valenciana i el projecte nacional que hi ha al darrere.

Tot plegat fa que molts dels integrants d'aquesta tercera via es creguen en possessió de la fórmula que menaria a la solució ràpida i efectiva i que abunden els qui pensen que han trobat la fórmula salvadora. Així, no són rars els ideòlegs de la causa que atribueixen un paper quasi màgic a foteses purament simbòliques. Un exemple: un membre de l'Acadèmia Valenciana de la Llengua, antic pancatalanista, proposava un canvi ortogràfic que, en un mot tan connotat com el de la ciutat de València i en un terreny com el lingüístic, hauria pogut esdevenir un nou motiu per a una altra polèmica, tan encesa com estèril. Malgrat el caràcter suposadament prudent i corporatiu dels acadèmics envers la seua institució, el pro-

hom en qüestió es creia en el deure patriòtic i cívic d'acudir a la premsa per donar a conèixer la seua oferta de concòrdia i proposava: formalment escriure *València* amb accent agut. Ho feia —afirmava— per reflectir la pronúncia valenciana real i així contribuir a la adhesió a la llengua i l'autoestima i l'entesa entre els valencians. La realitat, però, és que ja fa quasi vint anys que la televisió valenciana exhibeix la forma «València», dia a dia, en els rètols i subtítols de les seues emissions, igual com l'escriu una entitat de masses tan poc intel·lectual i pancatalanista com pot ser el València Club de Futbol. Així, sense que hi haja hagut cap problema social sobre la qüestió, ha de sorgir un il·luminat pròcer que ens ofereix la seua ciència per «resoldre el conflicte» allà on no n'hi ha cap.

Aquesta simplificació i reducció a esquemes arriba també a la interpretació de la història, amb una considerable tirada pel mite en detriment del logos de la documentació històrica i la seua interpretació racional i contrastada. I dins aquesta mitologia hi cueja amb insistència el mite del retorn a un passat gloriós i —atesa l'agudesesa del conflicte— també a un temps pretèrit de concòrdia i unitat valencianista. Així, el valencianisme anterior al fusterianisme catalanista que comença a estendre's a partir de la dècada de 1960 hauria estat un exemple de convivència pacífica, d'arrelament al medi i de conreu responsable dels senyals d'identitat dels valencians. Però amb el predomini ideològic de Fuster i la petita gran revolució que fou *Nosaltres els valencians*, es posa fi a aquesta tradició de concòrdia i de valencianisme no sucursalista i se subordina tot a un projecte de Països Catalans i de llengua catalana unificada que —en aquesta visió amb fortes concomitàncies amb la interpretació blavera— és la causa «normal» i «comprensible» de la reacció del poble valencià que rebutja una llengua que

no és la que parla espontàniament i que es revolta contra una idea de país que no és la seua.

Per acabar aquesta caracterització apuntarem una darre-
ra característica: hi ha una acceptació real — tot i que la retò-
rica inflamada pot dir una altra cosa en moments d'exaltació
patriòtica més o menys ritual— del marc nacional espanyol,
compensada, això sí, per una recerca intensa dins l'espai de
l'autonomisme. Un autonomisme revestit i legitimat amb un
neoforalisme i valencianisme neogòtic una miqueta més abran-
dat que el que ha caracteritzat l'etapa de Francisco Camps com
a president de la Generalitat Valenciana, que ha reivindicat,
amb més retòrica que fets, els furs, el patrimoni artístic, els
reis i el Regne de València medievals. I que ha arribat a instau-
rar, per via estatutària, que un monestir, el de Santa Maria de
la Valldigna, és des d'ara i per llei «temple espiritual, històric
i cultural de l'antic Regne de València i és igualment, símbol
de la grandesa del Poble Valencià reconegut com a Naciona-
litat Històrica» (article 57) [majúscules originals].

Així, igual que els blavers remarquen que València fou un
Regne, amb tots els ets i els uts, creat per Jaume I i fins i tot
preexistent en el corresponent regne musulmà (mentre que
Catalunya només un comtat, ja que això de Principat és tardà
i falsejat), també entre els militants de la tercera via hi ha al-
lusions constants, com a justificacions històriques, a un Regne
de València sobirà o almenys autònom dins la Corona d'Aragó
i a l'estructura federal o federalitzant d'aquesta corona. I, com
en el blaverisme, s'hi detecta una reiteració enèrgica que els
valencians hem estat, «des de la creació del Regne per volun-
tat de Jaume I», un país independent, en relació —no cal dir-
ho— amb Catalunya. La insistència en aquesta configuració
política és directament proporcional a l'ocultació paral·lela

del fet, que, malgrat aquesta estructura administrativa de la Corona, durant segles els valencians s'han identificat nacionalment com a catalans.

Insistim que la tercera via lingüística no es confon del tot amb el blaverisme més rupestre i violent, però sí que se situa molt a prop del secessionisme lingüístic moderat, del que s'ha pres la molèstia de fer alguna lectura i, de tant en tant, escriu fins i tot en valencià. Hi ha, però, dos trets definitoris fonamentals en què se'n separa: d'una banda, aquesta tercera via lingüística no nega formalment la unitat de la llengua catalana i, de l'altra, accepta, en els termes bàsics, la normativització lingüística generalitzada per a la resta del català.

Ara bé —i això és ben important en les conseqüències reals i palpables—, aquests dos trets distintius es presenten ben mitigats, quasi neutralitzats, en els seus efectes pràctics. Així, en el primer punt, la tercera via lingüística admet la unitat de la llengua. És cert. Però tot seguit cal precisar que evita tant com pot anomenar-la mai pel nom amb què se la coneix en els àmbits internacional i acadèmic i, de manera oficial, en tota la resta de territoris de la comunitat lingüística: *llengua catalana* o *català*. De fet, en alguns casos la tercera via hi presenta una oposició tan ferotge com aquella amb què l'han combatut el blaverisme o el PP. I cal dir que l'oposició a *català* no es refereix a la denominació habitual i informal —tothom, incloent-hi el pancatalanista més fervorós, sol dir-ne valencià— sinó també a aquelles situacions especials en què, almenys fins ara, els unitaristes havien usat aquest nom ja consolidat en àmbits de gran formalitat, per contraposició a altres llengües (espanyol, francès, italià, etc.) i en referència a la totalitat de la comunitat lingüística.

Segons la tercera via lingüística, tampoc en aquests casos caldria dir-ne *català* ni, menys encara, *llengua catalana*. Les fór-

mules substitutòries varien segons els proposants i, en algun cas, fins i tot segons l'estadi de l'evolució personal o de la fase lunar en què es troba el mateix individu. Les més repetides són *llengua compartida* i *llengua comuna*, sense que hi manquen, rebaixant la càrrega de «llengua», *diasistema* o *sistema lingüístic compartit*, amb l'afegit —o no— «dels territoris hispànics de l'antiga Corona d'Aragó», seguint la insigne fórmula encunyada pel Consell Valencià de Cultura. Hi ha qui opta per l'alineació de territoris: *la llengua de València* (o *del País Valencià*), *Catalunya i les Illes Balears*, deixant de banda l'Alguer i potser també, segons la posició autonomista, la Franja de Ponent i la Catalunya del Nord. En moments més agosarats, algú ha proposat un *valencià/català* o *català/valencià* o *valencià-català* o *català-valencià*: és a dir, la unió dels dos gentilicis per un guionet o per una barra. Avisats, però, que la barra indica una opció alternativa i incompatible dels dos membres (com quan diem «benvolgut senyor/benvolguda senyora») i que amb el guionet s'uneixen llengües diferents (com en «traducció anglès-alemany» o «diccionari llatí-català»), alguns s'han vist obligat a rectificar les denominacions en tàndem i a ampliar la llista amb uns composts formats —ara sí— de manera correcta: *valencianocatalà* o *catalanovalencià* (com en *serbocroat* o *galaicoportuguès*).

El problema és que aquests composts són d'una extensió, una artificialitat i una complexitat tals que els mateixos proposants no han arribat mai a usar-los amb una mínima normalitat, cosa que ja sentència la viabilitat de la moció. Tot això, per no contrastar amb la realitat on han anat a parar les llengües denominades amb aquests tipus de composts: el serbocroat, dividit oficialment en serbi, croat i bosnià. El galaicoportuguès o gallegoportuguès, separat en gallec i portuguès. O el francoprovençal, una llengua en un estadi avançat de substitució,

quasi agonitzant. Tota una premonició que ens indica que no sembla massa afalagador continuar per aquest camí de pretesa solució onomàstica.

L'altre tret distintiu important que separa aquesta tercera via lingüística del blaverisme estricte és la normativització. Però ací també cal fer una matisació d'abast. La gramàtica — almenys en termes bàsics i fonamentals — que utilitza la tercera via és la del català general, emanada de la codificació de l'Institut d'Estudis Catalans, és cert. Però els seus membres insisteixen més i més a generalitzar al màxim els particularismes valencians — i fins i tot els particularismes més personals — i a elevar a categoria de referencials i de formals característiques que fins ara s'havien considerat col·loquials i, en tot cas, impròpies d'una llengua acurada. En altres paraules: que es desfà ben bé de dalt a baix el model, dit de «policentrisme convergent», que el lingüista Manuel Sanchis Guarner havia reeixit a generalitzar per a l'expressió escrita i culta des de la dècada de 1960, amb la represa intel·lectual del valencianisme catalanista que representaven ell, Joan Fuster, Vicent Andrés Estellés, Enric Valor i tota la dita generació universitària: Lluís V. Aracil, Joan F. Mira, Rafael L. Ninyoles, Raimon, etc. Se'n deia «policentrisme» perquè partia de la realitat de diversos centres de codificació — bàsicament tres: Barcelona, València i Palma —, coincidents amb les capitals dels tres grans territoris de catalanoparlants. Era un factor de dispersió que es contrapesava amb el caràcter «convergent» de la codificació, és a dir, que, malgrat la varietat de «centres», hom tenia clara la concepció unitària i la finalitat d'arribar a la màxima unitat en la normativa lingüística i de separar-se'n el mínim del que s'havia consolidat com d'ús comú i general.

Si fa no fa, des de la creació de l'Acadèmia Valenciana de la Llengua i la consegüent exaltació de l'anomenada «genuïni-

tat» lingüística valenciana com a raó de ser i bandera de la seua activitat, el Govern valencià del PP ha emprès una política de prioritització de totes les formes més particularistes i dialectals. I ho fa fet, si calia, amb la coacció i la censura exercida pels polítics i els seus encarregats en les diverses conselleries. I, així, moltes expressions considerades col·loquialismes o planament castellanismes que calia esmenar, ara esdevenen les variants predominants. En aquest sentit cal entendre la frase lapidària «Els valencians ja podem anar a la *peluqueria*» amb què un membre de l'Acadèmia Valenciana de la Llengua, el responsable de l'elaboració del *Diccionari ortogràfic i de pronunciació del valencià*, resumia l'aportació d'aquesta obra, en presentar-la al públic com a president de la Secció de Lexicografia. La frase és d'un encert impagable: capta l'essència de la gran contribució de l'AVL a la lexicografia nostrada.

Tot això ha fet que diversos creients en la salvació del valencià per mitjà de la cerca de la genuïnitat popular — i ací podem dir que en tots els sentits del mot *popular* — i en el rebuig de qualsevol forma suspecta de «catalanisme» hagen emprès una cursa — o *carrera* — a veure qui en patenta més, de genuïnitats. Ara aquest escriu *sixanta*; l'altre ressuscita el pronom personal *mos* o exhibeix la variant formal *peixcatera* en un discurs formal en què parla alhora de *quasivirtualitat*, de *verbositat* i de *capciós*. Un tercer propugna *assentar-se* per a *asseure's* o *despedida* o *quarto* com a formes exclusivíssimes de la valenciànitat, com si aquests genuïns castellanismes no fossen compartits per altres dialectes catalans.

I, per la seua banda, l'Acadèmia Valenciana de la Llengua, elevada a institució de la Generalitat Valenciana que, segons el nou Estatut d'Autonomia del 2006, «té per funció determinar i elaborar, en el seu cas, la normativa lingüística de l'idi-

oma valencià», contribueix generosament a la pul·lulació i al caos de formes. En el seu *Diccionari ortogràfic i de pronunciació del valencià* multiplica fins a l'extenuació les formes correctes o admissibles i crea doblats i triplets a cada pas basant-se en minúcies dialectals o històriques. Fem-ne una breu llista: *impondre* i *imposar*, *opondre* i *oposar*, *aixina* i *així*, *assumpt* i *assumpte*, *dumenge* i *diumenge*, *fredat* i *feredat*, *gíner* i *gener*, *llançol* i *llençol*, *llauguer* i *lleuguer*, *llunt* i *lluny*, *milacre* i *miracle*, *montanya* i *mun-tanya*, *peixcar* i *pescar*, *sancer* i *sencer*, *rellonge* i *rellotge*, *llamentar* i *lamentar*, *llògic* i *lògic*, *llegítim* i *legítim*, *lleal* i *lleial*, *l·lidó* i *lledó*, *l·licsó* i *lletsó*, *mangrana* i *mangraner* al costat de *magrana* i *ma-graner*, *llangosta* i *llangostí* al mateix nivell que *llagosta* i *llagostí*, *paixarell* i *passerell*, *taburet* i *tamboret*...

Els doblats poden arribar a milers, perquè s'estableix que tots els mots masculins acabats en *-ista* ara poden acabar també «normativament» en *-iste* (*sindicalista* o *sindicaliste*, *socialis-ta* o *socialiste*) i tots els substantius referits a qualitats amb la terminació *-esa* poden escriure's també en *-ea* (*vellesa* o *vellea*; *rapidesa* o *rapidea*). I no sols afecta mots col·loquials o patrimonials, també arriba als cultismes més especialitzats: *àntrex* o *àntrax*, *arxipèleg* o *arxipèlag*, *nàufreg* o *nàufrag*, etc. Hi ha, però, alguns rècords memorables de multiformitat: els usuaris poden gaudir dels triplets (*nyespra*, *nespra* i *nyespla*) i de quaterns: fins a quatre maneres diferents de poder anomenar l'«home que practica l'exercici físic» (*esportista*, *esportiste*, *deportista* o *depor-tiste*), o, més específicament, l'esport rei de la raqueta: *tennista*, *tenniste*, *tenista* o *teniste*.

Els castellanismes admesos són legió: *apretar*, *arrastrar*, *barco*, *despedir*, *desperdici*, *despreci*, *panader*, *peluca* i *peluqueria*, *en-fermer*, *enterar-se*, *consequir*, *empollar*, *alcançar*, *guapo*, *trago*, *flato*, *robo*, *pago*, *sapo*, *golfó*, *rabo*, *gasto*, *toldo*, *manto*, *manguera*, *nóvio*,

xillar, xiste, xivar, xorra. I allò més enigmàtic és amb quin criteri han estat acceptats, perquè, veient aquests, no sabem perquè l'Acadèmia no ha inclòs, amb estricta coherència, *xarco, pues, puesto, adiós* o *hasta*, ja que aquests són incontestablement tan antics, arrelats i d'una extensió geogràfica tan àmplia com els primers.

En aquest camp del model lingüístic, la imposició oficial del Govern valencià, tan declaradament amant del «liberalisme» i contrari a la «imposició lingüística», sí que ha estat sistemàtica, ben al contrari del *laissez faire* que mostra quan ha de fomentar l'ús en la seua administració i entre els més alts representants i càrrecs oficials. Tots els «serveis» de l'administració esdevingueren, en pocs dies, «servicis» i tots els «ensenyaments», «ensenyances». Ara bé, no hi ha hagut fins ara la mateixa celeritat i la mateixa sistematicitat per a «valencianitzar» els documents i les relacions amb els administrats.

En comptes de centrar-se en l'ús del valencià, que retòricament tant exalça, el Govern valencià desvia la «valencianització» a l'alteració del model lingüístic. Per mitjà dels seus encarregats i comissaris polítics, proscriu amb un rigor implacable els demostratius *aquest* i *aqueix*, en benefici exclusiu de les formes *este*, *eixe*. En la flexió verbal fa desaparèixer les formes unitàries en —*eix* de l'increment per imposar arreu —*ix*: *impedeix*, *impedeixes*, *impedeixen* passen a escriure's *impedix*, *impedixes*, *impedixen*. S'eliminen igualment els imperfets de subjuntiu en —*s* (*tingués*, *tinguesses*, etc.), que cedeixen exclusivament a *tinguera*, *tingueres*, etc. Els infinitius *venir*, *tenir* i *veure* es reemplacen sistemàticament per *vindre*, *tindre* i *vore*. *Dues* i *vuit* es retiren de circulació en benefici de *dos* femení i *huit*. Els ordinals en —*è* (*sisè*, *setè*, *vuitè*, etc.) són canviats sense miraments per *sext*, *sèptim*, *octau* o pels corresponents cardinals «el 25 aniversari».

Mots com *servei, ordre, desenvolupar, ensenyament, despesa, prejudici*, etc. se substitueixen implacablement per *servici, orde, desenrotllar, ensenyança, gasto, prejudí*, etc. En sintaxi, es prohibeix *a la ciutat* com a locatiu per *en la ciutat*, la doble negació, com «*Ningú no* podrà ser discriminat» per «*Ningú* podrà ser discriminat» i es desfà la distinció entre *s'estimen com germans* i *s'estimen com a germans*. *Sota* es prohibeix i es reemplaça sistemàticament per *davall*, fins i tot quan es tracta de sentit figurat i així apareix en un text que hauria d'exhibir el màxim rigor formal: l'Estatut valencià reformat, on es poden llegir perles com «davall l'autoritat de la Generalitat» (art. 22 i 29), «davall la vigilància » (55.4) i «davall la presidència» (55.5).

Tots aquests petits canvis aïllats poden ser foteses lingüístiques o meres preferències estilístiques. Sumades, però, aconsegueixen —que d'això es tracta—, un resultat ben contundent: la impossibilitat d'un estàndard comú i vàlid per a tota la comunitat lingüística. I, de passada, la visualització màxima que el «valencià» és ben diferent del «català».

Aquesta «tercera via lingüística» presenta, com era de preveure, una notable sintonia amb la dita «tercera via» política, de la qual el lector trobarà un esbós tan acolorit com amè i interessant en l'article de Pau Viciano «Il·lusions i realitats a dues bandes d'una frontera» publicat dins *País Valencià, segle XXI: vint-i-una reflexions crítiques*. Aquesta tercera via que ha revifat amb una «Declaració Valencianista» de 2008, commemorativa de la que es va fer el 1918, reivindica un nacionalisme d'estricta nació valenciana i cenyit a les fronteres administratives del País Valencià, amb posicions centristes o de dreta moderada, de vegades amb alguna coloració democratacristiana, i que, com hem dit, sobretot reflecteix una notable fascinació envers el discurs triomfant del PP valencià i, encara més marcat, un re-

buig doctrinal i quasi obsessiu del fusterianisme, catalanisme o pancatalanisme (o de qualsevol afirmació d'unitat cultural, nacional o política amb la resta dels territoris de llengua catalana), una negació que arriba a ser tan potent que a voltes sembla que n'és el tret més definitori.

Aclarim una mica més aquests punts. Tal com ha fet el PP des de sempre, i singularment des que accedí al Govern valencià, la qüestió de la promoció i l'ús del valencià es desvia i es fa dependre de dos factors: del model lingüístic i del nom de la llengua. I, en el seu particular diagnòstic, l'abandó de la llengua pròpia per part de molts antics valencianoparlants per adquirir el castellà, es deuria a l'enorme separació que hi ha entre el valencià espontani i col·loquial i el model culte «catalanitzant» que s'ensenya a les escoles, als instituts i a les universitats, juntament amb un altre factor igualment nefast i dissuasori: la denominació *català* per a l'idioma.

Poc importa el contrast amb la realitat: que l'abandó massiu que centenars de milers de valencians dugueren a terme en les dècades de 1960 i 1970 s'esdevenia quan, precisament, la immensa majoria d'aquests ni tan sols sabia que el valencià s'escrivía ni s'havia encarat mai amb cap text de valencià culte. Poc hi pesen, per a aquesta teoria, factors com els processos socials d'industrialització i urbanització, com la immigració del sud i centre d'Espanya, com els moviments de població cap a les ciutats i la mobilitat i l'anonimat dins aquestes, per contraposició a la vida tradicional dels pobles feta en valencià. Poc hi tindria a veure, segons aquesta visió, l'estigmatització del valencià com a «pobletà» i precisament com a signe de baixa cultura o impediment per a adquirir-la, com a obstacle en el progrés escolar, com molts mestres franquistes no s'estaven d'insistir-hi. No hi pesaria gran cosa que el cas-

tellà fos l'única llengua oficial i l'única que permetia l'ascens social. Però tampoc tindria gaire valor de prova, *a contrario*, que aquesta explicació basada en el model lingüístic divorciat del col·loquial també ignora a consciència que molts dels joves castellanoparlants que des de la dècada de 1960, 1970 i 1980 recuperaren per voluntat pròpia el català ho feren precisament amb el model lingüístic «catalanista». El model que ha estat, precisament, el de la valencianització de les escoles per iniciativa de pares i mares i de mestres, més que no per impuls institucional.

Per al PP —i, a la seua imatge i semblança, per a la tercera via— els motius no serien de tipus estructural ni social i, per tant, no cal canviar res d'essencial en la societat perquè el valencià hi tinga un ús normal. Ni cal òbviament cap acció política que qüestione l'estructura ni les regles de joc cultural i lingüístic que imposa aquesta societat. Les causes són purament «ideològiques» i se situen no pas en la base de l'estructura i les normes socials sobre la qual es fonamenta l'ús de la llengua, sinó en els aspectes formals i simbòlics de l'idioma. I que, a més, en el context actual, ni tan sols estarien a l'abast de l'acció del PP governant. Ben al contrari serien una conseqüència d'una «imposició» o una «agressió» prèvies i externes, la del catalanisme, contra la qual els bons valencians han de reaccionar en defensa dels «senyals d'identitat» més nostrats.

Vegem com ho explicava el conseller de Cultura i Educació del Govern valencià, Manuel Tarancón Fandos, que passava per ser un dels membres més «il·lustrats» del PP valencià i que, significativament, va sonar amb insistència com un dels candidats més fermes a la primera presidència de l'Acadèmia Valenciana de la Llengua acabada d'estrenar. El 5 d'abril de 2001 es produïa un debat a la Comissió de Cultura de les Corts Va-

lencianes sobre un aspecte de l'ús del valencià: l'ensenyament. El diari *Las Provincias*, gens sospitós de posicions massa crítiques al PP, ho reflectia així en la seua edició de l'endemà, el 6 d'abril de 2001:

El conseller respondió a una serie de interpelaciones del PSPV y EU sobre la enseñanza del valenciano. Tarancón derivó su comparecencia hacia el modelo de lengua.

En concret, Tarancón «derivava» la responsabilitat de l'ús —del poc ús o del desús— en l'ensenyament, àrea de responsabilitat de la seua Conselleria, cap al model de llengua «catalanista» i, des d'ací, cap a la institució que, als ulls del PP i del blaverisme, encarna el «catalanisme» al País Valencià: la Universitat.

El titular de Cultura y Educación del Gobierno Valenciano, Manuel Tarancón, hizo responsable ayer a la Universidad «de la fractura social» existente con el uso del valenciano. El conseller, en una contundente intervenció ante la Comisión de Cultura de las Cortes, acusó a la institució universitària de que no aumente el uso del valenciano. Para ello explicó que desde la Universidad se forma a profesorado que, desde el «fundamentalismo», es capaz de suspender a un alumno «porque utiliza *este* y no *aquest*, *requerix* i no *requereix*. Si se obliga a un alumno a utilizar términos que no le son propios, se consigue que no la utilice», indicó.

[...]

Ayer Tarancón se refirió únicamente al ámbito universitario. «Es a la Universidad a la que le corresponde reflexionar respecto a porqué [sic] defienden el modelo de la

unidad de la lengua, cuando la mayoría de la sociedad valenciana no está ahí», dijo.

El conseller sostuvo que el uso social del valenciano no crece porque sigue sin haber un acuerdo sobre el modelo.

Observem ara unes certes coincidències curioses en les explicacions que van obrint-se camí darrerament, fins i tot entre professors d'universitat i, més paradoxalment, entre algun professor del Departament de Filologia Catalana de la Universitat de València. En un article recent, aquest professor de Filologia Catalana, juntament amb d'altres de matèries diverses, exposava així la història del valencianisme, amb un text en què podrem trobar ben exemplificades moltes de les característiques de la tercera via lingüística que hem exposat més amunt:

Entre 1850 i 1960, el valencianisme intentà coordinar-se lingüísticament i culturalment amb els balears i amb els catalans. En canvi, políticament hi havia la concepció confederal de la Corona d'Aragó, cosa que feia usar regularment els noms llengua valenciana i valencià per a anomenar la llengua pròpia dels valencians. Eixa concepció social i política anava unida a un model lingüístic en què els valencians ens podem identificar fàcilment i que era assimilable i practicable en la llengua oral pública, com comprovaran els lectors que miren la Gramàtica valenciana de Sanchis Guarner, publicada en 1950.

Aquell panorama va canviar sensiblement a partir del predomini ideològic de Joan Fuster en els anys sixty [sic] i setanta. El model lingüístic deixà de tindre com a base important el valencià popular, de tal manera que la llen-

gua culta s'allunyà considerablement de la llengua viva [...]. En els noms del valencià, llengua valenciana va desaparèixer i valencià s'usava d'una manera subordinada a llengua catalana, que esdevingué preferent. («La jerarquia dels noms valencià i català en la Universitat de València», *Nou Dise*, núm. 328, 26 de febrer del 2009).

Així, des dels inicis de la Renaixença, a mitjan segle XIX, fins a l'arribada del mestratge de Fuster, el model lingüístic valencià era popular i assumible, imperava en sana harmonia el nom *llengua valenciana* i el valencianisme no tenia cap pretensió de coordinació política i cultural seriosa amb la resta dels territoris de parla catalana, altrament dits Països Catalans. Eren, doncs, les condicions idònies que els mateixos signants de l'article establien per a una florida social, cultural i política del valencià i del valencianisme. La pregunta que sorgeix de seguida és: per què, si concorrien tots els factors favorables, no es va donar una explosió triomfant de valencianisme ni en el terreny lingüístic i cultural ni en el polític? Concedim-los que el franquisme no era, certament, el millor moment. Però per què no ocorregué això durant el XIX, amb Llorente i la Renaixença, estrictament valenciana i no pancatalanista o durant les primeres dècades del XX fins a la guerra? I, sobretot, abans que Fuster vingués a espatllar-ho tot amb el seu «predomini ideològic»?

Vegem ara com ho explica, en la mateixa línia però de manera més inflamada i contundent, un «tècnic lingüístic d'Administració Local», que hi afegeix, significativament, una altra condició que deu acreditar-lo en la seua condició d'historiador de la llengua i la cultura: «Ha estat excalcalde d'Antella pel PSPV-PSOE». En l'article «Vindicació del valencià i d'Emili

Casanova», aquest tècnic lingüístic i antic alcalde afirma que el professor Emili Casanova és

un dels lingüistes valencians que més s'han distingit en els últims 25 anys per donar a la parla genuïna valenciana la categoria jeràrquica que per ús real i tradició li correspon, i pioner, com Jordi Colomina i altres, a amollar amarres amb el pontificat de l'Institut d'Estudis Catalans i a seguir l'estela [*sic*] del Sanchis Guarner prefusterià, de Ferrer Pastor i d'altres en la vindicació d'eixe cabal lingüístic propi dels valencians, relegat pel nacionalisme lingüístic catalanista i pel fusterianisme més servil a l'ostracisme de la incorrecció o del localisme informal i domèstic.

I amb això arribem a un altre dels punts doctrinals d'aquesta tercera via, la particular anàlisi de l'impacte i el significat històric de l'obra de Joan Fuster. L'assagista suecà no representaria la demostració efectiva que un valencià, des de feia segles, podia escriure en la pròpia llengua de tot el que es pot expressar en una llengua de cultura, i que es podia fer amb una modernitat, una erudició i una agudeses que impac-taren els contemporanis. Per a aquesta perspectiva revisionista, Fuster encarna no sols la ruptura amb el valencianisme de preguerra i de postguerra, suposadament unit —fals— i que en cap cas fou pancatalanista —igualmente fals—. Irònicament, Joan Fuster esdevé, per a aquests sectors que es reclamen «valencianistes», el causant del trencament del model lingüístic genuïnament valencià i arrelat. Potser perquè una part important de la seua obra —amb títols emblemàtics com *Nosaltres els valencians*— l'havia escrita en el català oriental central. A aquests efectes, tant se'ls en dona que, quan publicava a Va-

lència —i hi va publicar una altra part gens negligible de la seua producció—, adoptés la morfologia i el lèxic valencians que va establir Sanchis Guarner i que el seguís amb disciplina sistemàtica i declarada.

Però en aquest revisionisme que s'esforça a fer encaixar les peces perquè, independentment de la realitat, diguen el que alguns volen que diguen, ni tan sols respecten la voluntat manifesta i reiterada dels autors, ni la seua pràctica coherent amb aquests principis desplegada al llarg de dècades. Segons l'esquema maniqueu que hem comentat més amunt, Sanchis Guarner hauria obrat com cal, com a lingüista i gramàtic, no més abans de caure sota la influència de Joan Fuster.

Per això, el tècnic de l'administració local invitava a «amollar amarres amb el pontificat de l'Institut d'Estudis Catalans i a seguir l'estela [*sic*] del Sanchis Guarner prefusterià». I el professor universitari de Filologia Catalana convertit en ideòleg de la tercera via, declarava, amb altres signants, que «A partir de 1960 la coordinació [entre territoris catalanoparlants] inclou la política amb dos punts centrals: el nom del territori (Països Catalans) i de la llengua (llengua catalana)» i que «Això va acompanyat d'un model lingüístic no assimilable ni practicable en la llengua oral», en contraposició a l'etapa «Des de Llorente fins a la *Gramàtica* de Sanchis Guarner (1950)» en què «el model lingüístic que predomina és assequible i practicable en la llengua oral».

Per a sospesar la validesa d'aquests criteris només cal valorar què es va produir al País Valencià en aquest model lingüístic assequible i practicable: poesia pairal i jocfloralesca? Sainets? Llibrets de falles? Goigs a la Mare de Déu i al patró local? I n'hi ha prou de contrastar-la amb la qualitat, la quantitat i —ja posats a mesurar la influència social, lingüística i

cultural— amb la producció en el català fabrià més estricte i amb el recomanat per Sanchis Guarner al País Valencià des de la dècada dels 60 fins a l'actualitat.

Però, a més, sembla que Sanchis Guarner no té dret a decidir per ell mateix quin model de llengua era el que propugnava ni a rectificar o afinar la seua posició si pensava que calia fer-ho. Pel bé de la particular explicació del «valencianisme» que en fa la tercera via, els seus ideòlegs decideixen que Sanchis s'ha de quedar estancat en la seua *Gramàtica valenciana* publicada en una data de tanta precarietat lingüística i cultural com el 1950. Ja pot declarar Sanchis en el seu llibre més conegut, *La llengua dels valencians*, quina era la seua posició, de la manera més raonada i inequívoca:

Prenent com a base textos d'escriptors valencians del període clàssic i dades de la llengua parlada a les comarques valencianes no castellanitzades, [jo] propugnava la doctrina gramatical del Mestre Fabra, amb menys concessions que les que hom admetia abans del 1936. Encara que tolerava algunes de les formes susdites més arrelades —com *est, atre, nosatres*, els imperfets subj. en —*ra* (*cantara, vinguera, partira*), els incoatius en —*ixc-* en present indic. i —*ixca* en present subj. (*partixc, partixca*), els infinitius *tindre, vindre, vore*, etc.—, recomanava amb insistència que fossen substituïdes per les formes més clàssiques —*aquest, altre, nosaltres, cantàs, vingué, partisc, partesc, partesca, tenir, venir, veure*—, i he tingut la satisfacció que molts dels escriptors valencians hagen escoltat els meus consells.

Les altres discrepàncies amb el català normal que considerava admissibles en la llengua literària dels escriptors valencians, són molt petites: les desinències verbals —*e* de la 1ª pers. sing. (*cante*), —*e* i —*a* del present subj. (*cante, vinga*),

l'aplec *tl* sense palatalitzar (*espatla, ametla, motle*), els femenins dels possessius *meua, teua, seua*, etc. (7a ed., p. 194).

Fins i tot quan va posar en pràctica aquests criteris amb absoluta coherència en tota la seua producció subsegüent, no és el mateix Sanchis Guarner, sinó que són els intèrprets de la tercera via els únics que semblen habilitats a interpretar què volia dir o què hauria d'haver dit. Fins i tot si és per fer dir el contrari del que Sanchis havia decidit fer i havia dut a la pràctica en les seues publicacions.

Concloquem. Un revisionisme de tercera via que s'autoanomena valencianista pretén capgirar el discurs sobre la unitat de la llengua, el seu nom, la seua normativa i, també, de grat o per força, els mateixos texts dels autors que addueixen com a font i com a autoritat. Sense escrúpols a l'hora de manipular, si molt convé, la història, si la poden fer entrar amb calçador en els seus esquemes preconcebuts. I amb una proximitat als interessos i al discurs del PP que fa feredat. I que caldrà qüestionar i, si pertoca, desemascarar, si volem que el valencià, el català del País Valencià, tinga un mínim de perspectives de futur. O això o mirar amb nostàlgia i admiració cap a un passat mitificat —falsejat—, en què floria la unitat i la força del valencianisme en ple 1950 o més enrere encara, a un segle de distància, al 1918, amb una Declaració Valencianista que ara ens hauria de guiar per a resoldre els problemes del valencianisme i del País Valencià.

De què parlem quan parlem de fracàs?

ÉS MÉS QUE EVIDENT que el nacionalisme valencià, entès en un sentit ample, no ha estat capaç, en les darreres dècades, d'imposar, a través de les mesures legislatives escaients, el model de país que propugna. Efectivament, el discurs valencianista només ha accedit a les Corts bé indirectament, és a dir, integrat en les files de partits la línia fonamental dels quals no el tenia en compte sinó en aspectes purament epidèmics; o, quan ho ha fet directament, a través d'aliances poc o molt traumàtiques. Però en cap cas en condicions d'influir de forma decisiva en la política que s'ha dut a terme des del palau de la Generalitat. Deduir d'aquesta premissa que el pensament valencianista ha estat incapaç de connectar amb la major part de la societat del país, si més no a les urnes, sembla aparentment un simple exercici de lògica. Un pas metodològicament incontestable. Més encara: un dels temes redundants dels darrers anys ha estat la falta de proporció entre la massa (aparentment major) de persones compromeses amb la identitat valenciana i els vots recaptats pel nacionalisme polític. Vistes aquestes dues circumstàncies, no resulta difícil arribar a una conclusió lapidària: el nacionalisme valencià, en la seua formulació actual, ha fracassat. I, com no hi ha fracàs sense

responsable, qui millor que el seu principal referent ideològic, és a dir Joan Fuster, per a pagar la vaixella trencada? En els darrers temps, doncs, han començat a aflorar discursos que inculpen l'escriptor de Sueca i li atribueixen la paternitat fonamental d'aquest naufragi, la responsabilitat principal de la deriva estratègica que ha impedit un arrelament massiu dels postulats valencianistes i fins i tot la reculada en l'ús de la llengua pròpia. Veus que, en conseqüència, exigeixen al nacionalisme valencià un canvi, una catarsi profunda, la base de la qual hauria de ser botar-li foc (novament?) als escrits de Joan Fuster com a pas previ a l'assaig de fórmules rebaixades de les antigues reivindicacions (més pròximes a la gent, diuen) que facen possible un rebrot més vigorós del valencianisme. Les coses, però, no crec que siguin així de senzilles.

No hem d'oblidar que el nacionalisme valencià ha de contraposar-se a un rival ideològicament molt ben armat i de tradició molt arrelada: el nacionalisme espanyol. Una ideologia que subscriuen no sols les elits dominants de l'Estat, políticament molt conscients i dotades d'un corpus ideològic ben elaborat, sinó també una àmplia majoria de gent que, des de posicions més simplistes, està convençuda que, amb autonomies pel mig o sense, qualsevol conflicte entre els interessos d'Espanya i els interessos de les altres entitats nacionals de l'Estat s'hauria de resoldre en benefici d'Espanya. Una regla que, al seu parer, resulta igualment vàlida per al debat fiscal com per al disseny de les infraestructures ferroviàries com per a la delimitació de l'estatut legal del castellà o el català. Al País Valencià, aquest corrent ideològic compta, entre altres, amb els poderosos recursos que proporciona el domini de la maquinària estatal (en les seues manifestacions central, autonòmica i, tret de comptades excepcions, també municipal), tant a l'hora d'establir el

marc legislatiu com de reproduir el missatge que convé, bé a través dels mitjans de comunicació (públics i privats) o bé de la potestat d'establir les línies generals del pensament que es transmet a les aules (si més no en bona part de l'ensenyament primari i secundari).

Aquesta concepció del fet nacional és perfectament compatible amb opcions polítiques diverses. De fet, hi conviuen els hereus ideològics del franquisme amb la dreta d'arrels més democràtiques, però també amb una part important de les esquerres. En el cas valencià, el discurs que es deriva d'aquesta posició ha estat, des de primera hora, el dominant a les files del PPCV, així com ho fou abans a les de la Unión de Centro Democrático. Però també ha estat una línia ideològica preeminent (no l'única, però) a les files tant del PSPV-PSOE com del Partit Comunista i de les coalicions de què ha format part aquest últim. Pel que fa als socialistes, es tracta d'una línia de pensament que ha anat guanyant força de manera progressiva, alimentada, en bona part, per la deriva cap a l'espanyolisme cada volta menys matisada del seu partit mare, el PSOE.

En aquest sentit, val la pena recordar la frase de Josep Pla segons la qual el que més s'assembla a un espanyol d'esquerres és un espanyol de dretes. Així ho han entés els dos partits majoritaris a l'Estat espanyol. PSOE i PP, malgrat les profundes discrepàncies que hagen pogut mantenir al Parlament de Madrid, mai no han dubtat a pactar quan es tractava de limitar el poder dels nacionalismes perifèrics. O de reforçar el propi. Fa poc, han tornat a donar proves que, a l'hora de prendre decisions, li donen més valor al factor nacional que els uneix que a les discrepàncies ideològiques que els separen. A Navarra, el PSOE va donar suport a UPN, que aleshores era la marca electoral del PP, per evitar l'entrada en el govern dels nacionalistes; al País

Basc, el PP li ha tornat el favor fent possible el desallotjament del PNB del palau d'Ajuria Enea en benefici dels socialistes. Els pactes, però, no s'han limitat a qüestions puntuals d'estratègia parlamentària, sinó que han adquirit una especial importància a l'hora de delimitar un espai legal a la seua mida, fins i tot amb l'adopció de mesures que posaven en perill la credibilitat de la democràcia espanyola. En aquest sentit, la llei de Partits és, possiblement, el cas més extrem d'una col·laboració que no ha dubtat d'anar més enllà dels límits ètics per deixar fora de joc un espectre ample de l'electorat basc. En benefici, no cal dir-ho, de l'extensió del discurs espanyolista.

Els valencians (i sobretot el valencianisme polític) també hem patit un fet que, si bé no és tan extrem, ha resultat igualment pernicios. La regulació electoral valenciana no sols es basa en un sistema —la llei d'Hondt— que altera la proporció entre vots i representants escollits en benefici dels partits majoritaris sinó que a més inclou una clàusula —el famós llistó del 5%— que distorsiona els resultats i permet que accedisquen a les Corts candidats que han obtingut un nombre menor de vots en la seua circumscripció que altres que en queden exclosos. És cert que les diferents decepcions electorals del nacionalisme valencià tenen arrels més diverses, algunes relacionades amb certs girs estratègics incomprensibles. Però no caldria, per bé que sembla reiteratiu, minimitzar la importància de l'aliança estratègica dels partits espanyolistes per tal d'assegurar-se el monopoli de la representació dels valencians.

Entre els nacionalistes valencians, la varietat política no és tan àmplia, segurament, com en el bloc espanyolista. Amb tot, hi conviuen una certa dreta amb tot l'espectre de les esquerres. Ara bé, hi ha una diferència important: entre ells tenen més pes les diferències ideològiques que el factor nacio-

nal. Tot el contrari del que ocorre a l'altre bloc. I la qüestió no és menor, ja que fa inevitable una dispersió important del vot. Important i decisiva. No tant perquè es repartisquen entre les distintes opcions polítiques del nacionalisme valencià sinó sobretot perquè una part rellevant dels vots dels electors de conviccions valencianistes van a parar al sac de partits espanyolistes, sobretot del PSOE. Però també del PP si considerem (ni que siga potencialment i amb les prevencions que calga) com a nacionalistes una part dels vots del regionalisme valencià. Molt sovint, allò que es coneix com a vot útil no és, almenys en el cas que ens ocupa, sinó la primacia de les consideracions ideològiques sobre les conviccions nacionals. Trencar amb aquesta dinàmica hauria de ser un dels postulats bàsics del nacionalisme polític valencià.

Però aconseguir-ho, no serà fàcil. El nacionalisme espanyol compta amb una poderosa capacitat de difusió del seu missatge, tant a través dels mitjans de comunicació (que controla de forma quasi unànime) com dels discursos polítics, de l'educació o de la difusió cultural. Un monopoli que ja va ostentar de manera plena durant el franquisme i que encara continua exercint en un grau pròxim al monopoli. La seua capacitat d'influència és, doncs, immensa i de llarg abast, ja que facilita l'arrelament de la ideologia espanyolista entre cada volta més capes de la societat valenciana. En termes polítics, està en la base, no sols de la difusió dels beneficis del vot útil entre capes electorals amb un pensament valencianista conscient, sinó també de la captació electoral de sectors de població amb certes conviccions valencianistes poc elaborades i escassament actius des del punt de vista polític i als quals no arriba cap altre discurs. En termes d'identitat, legitima un marc d'actuació que facilita el procés de substitució lingüística que

pateix el País Valencià o bé posa en qüestió els fonaments bàsics de la pròpia identitat dels valencians, a la qual no cessa de presentar com a conflictiva.

Efectivament, les possibilitats de difusió del missatge del nacionalisme valencià, o ni que siga de contrarestar la maquinària publicitària espanyolista, tot i que han crescut des de la mort del dictador Franco, no han arribat a constituir cap plataforma emissora amb capacitat suficient per influir en el conjunt de la societat. És cert que el discurs valencianista circula a través d'un amplíssim entramat social, de gran implantació però també d'escassa capacitat de convocatòria (si exceptuem el cas d'Escola Valenciana), així com per canals (els universitaris, per exemple) que només són assequibles a una minoria culturalment molt activa. Però, sense cap diari ni cap televisió ni cap ràdio que els siga propícia resulta molt difícil fugir del cercle viciós. Al País Valencià, a diferència de Catalunya, on TV3 i Catalunya Ràdio sí que han actuat com a emissores nacionals, el control que han exercit els partits espanyolistes ha impedit que els mitjans audiovisuals públics es convertiren en catalitzadors de la identitat nacional valenciana. En canvi, i sobretot en els darrers anys, han esdevingut no sols uns portaveus més del discurs espanyolista sinó encara més: plataformes publicitàries al servei exclusiu del partit que exerceix el poder.

És cert que el creixement d'Internet ha obert noves vies de divulgació i més accessibles a tothom. A través de blocs, de pàgines web o del correu electrònic és possible difondre missatges d'una manera molt senzilla i amb possibilitats de multiplicació quasi infinites. Ara bé, la qüestió clau és com distingir-se, com traure el cap enmig d'una selva d'informació. I en aquest àmbit la posició de les poderoses corporacions

informatives (totes elles al servei del nacionalisme espanyol) continua sent privilegiada. En tot cas, Internet és una via on cada dia sorgeixen noves possibilitats que el nacionalisme valencià no hauria de desdenyar.

A l'hora de parlar de fracàs, doncs, hauríem de considerar les circumstàncies en les quals s'ha hagut de moure el nacionalisme valencià durant els darrers anys. És cert que els seus representants polítics només han aconseguit resultar decisius en l'àmbit municipal, però també ho és que, si ens remuntem en la història, no aconseguirem trobar cap altre moment on la implantació política del nacionalisme valencià haja estat tan gran com ara. A més, les aspiracions valencianistes (mitjançant la pressió social o canalitzades a través dels corrents valencianistes inserits en els partits d'obediència espanyolista) han anat prou més enllà de la capacitat d'influència del nacionalisme polític valencià i han impregnat diferents àmbits de la vida quotidiana com l'escola, alguns sectors de la política municipal o certes manifestacions culturals o festives, tot i que, cal reconèixer també, que cap de decisiu a l'hora de delimitar unes regles de joc que puguen garantir un futur més propici. Igualment, si girem la vista cap a manifestacions culturals com la música o la literatura d'arrel valencianista —per bé que conscientment marginades des dels poders públics— difícilment trobarem, en cap altre moment de la història, una vitalitat tan enorme. De la mateixa manera, la implantació social del valencianisme ha aconseguit d'establir una xarxa d'entitats cíviqes que, per bé que sovint escassament connectades, mai havia existit abans. És lícit, doncs, parlar de fracàs?

Possiblement, la noció de fracàs naix de comparar els resultats obtinguts amb les il·lusions que brollaren en els anys immediats a la mort del dictador, quan, per seguir Martí i Pol,

tot semblava que estava per fer i tot era possible. El problema, al meu parer, és que el vers del poeta de Roda de Ter no s'ajustava a la realitat. Que tot estava per fer sí que era cert, però no tot era possible, encara que ho poguera semblar. Perquè la Transició —i la batalla de València ho demostrà a bastament— no era sinó un full de ruta bastant més pactat del que podia semblar a primera vista. Les il·lusions valencianistes que sorgiren en aquells instants eren més el fruit de l'eufòria (i possiblement de la innocència) que no d'una realitat tangible. El concepte de fracàs, doncs, naix de comparar dues magnituds incomparables, il·lusions i realitat, i, per tant, no sols és injust, sinó també, i sobretot, enormement pernicios per al futur del valencianisme. Ben al contrari, la consciència nacional valenciana és un fenomen nou que mai no havia tingut abans l'embranchida actual, per més que siga una opció minoritària. I aquest moviment, que no comptava amb una tradició anterior de caràcter ferm on sustentar els seus fonaments, no hauria estat possible sense les formulacions de Joan Fuster. L'obra de l'escriptor de Sueca és un conjunt de reflexions valuosíssimes, encara avui, que han tingut la virtut d'impulsar i de dotar de contingut teòric un moviment que, abans d'ell, era ben esquifit. És cert que cal sotmetre-la a revisió, això faltaria, però aquesta llicència no pot fer-se servir per a deslegitimar la seua anàlisi ni per a minusvalorar la seua importància.

Ara bé, la constatació que el moviment valencianista mai no ha estat tan conscient ni tan estés com ara no ens pot dur, malauradament, a l'optimisme. El procés de substitució lingüística que pateix el País Valencià (accelerat per un marc legal insuficient, quan no hostil, i no per cap denominació acadèmica) i que amenaça de minar una de les bases fonamentals del nacionalisme valencià, el rebrot poderós de l'espanyolis-

me al si dels dos partits estatals majoritaris i la pròpia inèrcia d'una maquinària que mai no deixa de llaurar en favor del nacionalisme espanyol dibuixen un horitzó molt complicat. Ara bé, aquesta tessitura no es pot enfrontar des de la convicció que noves claudicacions (que no altra cosa són les fórmules igualides que postulen certs sectors revisionistes) facilitaran l'expansió del valencià entre la població autòctona, la fi d'uns conflictes que només existeixen perquè algú, interessadament, els encén i els atia o l'encaix respectuós en un Estat que sempre ha negat, a l'hora de posar-ho per escrit, la seua condició plurinacional. Ben al contrari, la història recent demostra ben clarament que les diferents claudicacions que hem fet els valencians, lluny d'afavorir cap model de convivència respectuosa al si de l'Estat espanyol, no han servit sinó per a refermar el procés de suplantació nacional que patim. Així les coses, l'única fórmula possible per oposar-se a tan poderosa maquinària ha de partir, necessàriament, de la coherència identitària que deriva del corpus fusterià i de la unió de les forces ara disperses. Amb un objectiu clar: la consecució d'una certa capacitat d'influència política. I sóc plenament conscient que el fet que aquest siga l'únic camí no vol dir que siga fàcil. Ni tan sols que siga possible.

Ximo Puig

Més País. (Guanyar el paradigma)

EN AQUESTS TEMPS D'INCERTESES en què ningú sembla saber cap on anem i com podem defugir la catàstrofe, repensar el País Valencià és tan urgent com temerari.

La globalització apareix en un àmbit universal sense govern, sense institucions, sense regles. I enmig de l'embolic, l'antic estat-nació recorda per la via dels fets la seua reafirmació com a espai polític *natural* tot i aprofitant l'avinentesa per —en el cas europeu, especialment— recuperar sobirania cedida envers l'estat supranacional i en la descentralització cap a les nacions i regions sense estat.

La cosmovisió de la crisi —sense full de ruta— condiciona tota l'agenda i, d'una manera gens neutra, l'impuls centralitzador. Una crisi mundial que no afecta, però, de la mateixa forma tots els indrets. En el cas valencià hi ha una singularitat que accentua la profunditat de la recessió estructural, assolida després d'anys d'un model de desenvolupament arrelat en la desmesura immobiliària, la depreciació del medi ambient i l'exaltació de la banalitat en detriment de la cultura, de la recerca i de la innovació.

Totes les llums roges d'alarma ací s'havien encès fa molt de temps mentre l'èxit s'associava al diner fàcil i, en cap cas, a

la formació del capital humà o la captació d'infraestructures. El model PP, envoltat en la banderola de la prosperitat *exprés*, abandonava a la seua sort els sectors industrials que havien aconseguit desruralitzar l'economia valenciana i ho fiava tot al sol —somniant la Florida europea— i al sòl urbanitzat fins la darrera muntanya.

La dècada prodigiosa ha estat la gran oportunitat perduda per a la modernització econòmica i social del país, per posar les bases per a un nou patró de creixement basat en l'educació de qualitat, la implantació de la societat del co-neixement, el suport a la competitivitat dels sectors industrials i la potenciació efectiva dels recursos del món agroalimentari i turístic.

No hi ha hi hagut política en sentit estricte. Ha estat una apologia del *laissez faire, laissez passer*, combinat amb un intervencionisme incentivador d'una injecció enorme de recursos per facilitar l'especulació.

Per tant, el que ha passat no ha estat un terratrèmol accidental. Ni en la gran crisi global, ni en la peculiaritat valenciana. Hi ha accions de govern responsables i dirigents responsables tant per allò que han fet com per allò que han deixat de fer.

PERPLEXOS A L'HORA DE LA POLÍTICA

Certament l'esquerra no ha encertat anàlisi ni proposta i la dreta s'ha consolidat en una centralitat estranya al si d'una societat oberta conjugant folklorisme, apropiació dels espais públics i una intervenció patrimonialitzadora de les institucions, agenollades als peus dels interessos partidaris.

Tanmateix, ni tot el que ha dit l'esquerra estava desenfocat ni el paper de la dreta ha estat ni molt menys l'adequat per al país.

Sorpren que l'èxit electoral esborre la crítica ben fonamentada d'un temps que ha projectat les ombres viscudes en el moment actual. Ara —potser amb més contundència que mai— s'han constatat les errades estratègiques, les conseqüències de l'oportunisme i el preu de la devaluació identitària.

Per això, és difícilment qualificable la baixada de braços o, fins i tot, la mirada cap a la dreta per trobar una eixida progressista. Tan absurd seria mantenir-se en una mena d'ortodòxia recalitrant allunyada de les noves realitats com assumir la derrota que no és altra cosa que fer de tots el paradigma de la vella/nova dreta regional.

El món ha canviat extraordinàriament. Les receptes del neofusterianisme potser no valen però el renaixement del valencianisme no pot créixer del no res ni molt menys de les cendres d'una falla ideològica populista, xovinista i mancada de qualsevol arquitectura intel·lectual democràtica.

La gran crisi demana a la política solucions. Els *neoon* que han campat al seu aire per tot arreu ara s'amaguen als quarters d'hivern esperant una nova oportunitat per a la desregulació, la liquidació de l'estat del benestar i la uniformització neoliberal.

El País Valencià, no sé si serà o no però, en qualsevol cas, d'una manera inevitable serà al si d'un món en transformació. Les nostres forteses i febleses hauran de situar-se en un espai on les fronteres culturals lluitaran per la seua visibilitat o claudicaran per a sempre.

Pot haver-hi una eixida valenciana de la crisi que dissenye un nou model de desenvolupament arrelat en valors progressis-

tes amb una estratègia concebuda des d'ací atenent les exigències de l'entorn o bé podem continuar instal·lats en l'assumpció d'una subordinació sense capacitat de decisió autònoma.

Cal un nou inici també d'un valencianisme plural on puguen conviure opcions i sensibilitats sense aiatol·làs que dictaminen la doctrina vertadera. Respecto totes les opinions sobre la reformulació del país. Tanmateix, des de les meues conviccions socialistes i valencianistes, només entenc un país impulsat des de la transversalitat sense exclusions i amb la trobada de totes les mirades. El principi de la convivència democràtica, després del segle que hem passat, no és només l'axioma, és —probablement— el marc que conté tots els valors republicans.

Canviar el paradigma instal·lat no pot fer-se només des d'una part molt minoritària del poble valencià que excloga la majoria social sota una autoritat mai no compartida. El nihilisme no porta enlloc. Massa vegades en els diversos territoris del valencianisme i de les esquerres es respira un aire derrotista més aviat propi de la sala de visites d'un psicoanalista.

Hi ha molts espais universitaris, culturals i cívics que al si de la societat mantenen diverses hegemonies al marge de les insuficiències de la política. Vulguem o no, però, la crisi ha donat a la política l'oportunitat de reivindicar-se. El neoliberalisme autòcton beu de les fonts desreguladores i, a la vegada, de l'herència intervencionista, deixa en mans dels promotors la construcció de les ciutats però ocupa àrees de negoci per afavorir noves castes. Ara quan la realitat de les xifres li treu tota la raó demagògica del nou *Levante feliz*, és el moment de posar les bases del paradigma d'un país valencià modern, socialment avançat, cohesionat i compromès amb el patrimoni cultural i natural.

Els números rojos que ens situen en el pitjor escenari de creixement negatiu de les comunitats autònomes de l'Estat espanyol —mig punt el darrer trimestre— o en la consolidació d'una renda per càpita molt per baix de la mitjana i, fins i tot, en situacions més negatives que Ceuta i Melilla en els més diversos paràmetres, o la constant confirmació dels nefastos indicadors en educació —fracàs escolar d'un 40 per cent— o en sanitat —a la cua en llits hospitalaris o llistes d'espera—, han punxat definitivament el globus d'un liderat tan extravagant com el patèticament instal·lat en l'imaginari d'un país fabulat. S'ha acabat la festa. Ho entenen, però, els ciutadans com a fruit de les insuficiències de l'autogovern? Malgrat tot, no, de moment, no.

CANVIAR L'ESPILL

La urgència en la transformació de la vessant mediàtica resulta inqüestionable. El paradís recreat pel paradigma de la dreta ha comptat amb un univers molt homogeni en els mitjans de comunicació hegemonitzats per la televisió pública expropiada pel partit governant a la Generalitat.

El blindatge armat des de la concessió de les llicències audiovisuals que limiten el pluralisme als diversos matisos empresarials, grupals i religiosos de la mateixa orientació, l'absència d'alternatives, la permanent persecució dels mitjans que han mostrat objectivitat o si més no una certa independència, dificulten d'una manera considerable l'obertura d'un veritable i sincer debat democràtic.

La fractura esdevé perillosa per a la salut cívica, per a qual-sevol projecte de progrés i, molt especialment, per a la nos-

tra llengua que resta marginal en la comunicació. El valencià ha sobreviscut tres segles fora de l'oficialitat, però ¿quant de temps podrà sobreviure en l'era de la globalització sense l'ús normalitzat en l'àmbit dels mitjans? En la meua opinió, la revalencianització passa en gran mesura per l'enfortiment de la llengua en l'ús social i en la comunicació. Una obvietat, sense dubte, a la qual cal donar-li la prioritat que pertoca.

L'agenda de la construcció d'eixe paradigma valencianista, modern i progressista ha de capficar-se en remoure un mapa tancat del fet comunicatiu i en l'impuls d'un espai informatiu valencià potent. Promoure més veus i enfortir les presències alternatives formen part de la urgència de redreçar el país.

Les dificultats greus de l'economia no poden de bell nou fer que es deixe de banda la transcripció del relat en les mans d'un esperit totalitzador, obsessionat constantment en esvaïr la llum de la dissidència.

Tanmateix, sembla un poc patètic refugiar-se en el fatalisme. A hores d'ara, amb les tecnologies de la comunicació al si de la societat del coneixement és possible més que mai vèncer la incomunicació. Si en altres moments històrics —amb molt major dificultat— les forces del progrés han aconseguit canvis socials sense més recursos que la pròpia capacitat d'homes i dones posant en marxa la seua ambició col·lectiva de transformació, en aquesta primera dècada del segle XXI no podem amagar-nos. La comoditat, la incapacitat d'implementar acords, la falta efectiva de compromís només serà la nostra responsabilitat.

EUROREGIÓ, SENSE COMPLEXOS

La tirania de l'anticatalanisme ha resultat tan absurda com ineficaç per als interessos valencians.

Admetre en conseqüència la realitat d'uns fets comuns sense oblidar en cap cas les singularitats, és un pas que s'ha de donar per superar la fronterització que, a la fi, només actua en detriment de les opcions de futur de tots els territoris de l'arc mediterrani i molt específicament d'aquells que compartim trets culturals essencials.

Quin és el problema?

L'actual president de la Generalitat Valenciana no passa un parell de setmanes sense reunir-se amb el president murcià però mai s'ha reunit amb el president de Catalunya. Indubtablement, fins i tot des de les posicions més refractàries, la reformulació de les relacions amb Catalunya és una peça angular de l'impuls al desenvolupament, frenada només per la manipulació de qui sempre posa per davant l'afany electoralista. La dreta valenciana viu del «*xollo* anticatalanista», de l'excitació de les baixes passions tribals, de la falta de respecte a qui diuen representar. Saben el que fan. Quin dirigent del PP en una conversa privada s'atreveix a negar la unitat de la llengua o la necessitat d'articular espais de reivindicació i acció conjunta? Quin o quina acadèmica de la llengua no sap que l'única manera de garantir el futur del valencià és a través de l'aposta global, des de la relació efectiva i transparent de tots els territoris que compartim idioma?. Digueu-li cinisme, hipocresia o, senzillament, el més mediocre i senzill camí per mantenir el poder.

A l'hora de la veritat en qüestions claus com el finançament, les xarxes de transport, la visió de l'economia produc-

tiva, ningú amb un cert sentit de la racionalitat pot no assumir l'estricta necessitat d'articular un discurs compartit en un context on la cooperació és l'única eixida per competir.

En el marc europeu —si mirem per l'interès valencià— l'euroregió sense visions localistes ha de constituir-se com una aportació per a la construcció d'una Europa més cohesionada i, per tant, en el nostre cas, deixar de ser un tant perifèrics.

La centralitat es guanya amb liderat de país. Opcions ridícules com l'anomenat «*eix de la prosperitat*» amb Madrid i les Illes Balears són focs artificials que han durat allò que la conjuntura partidària ha permès.

L'arc mediterrani representa més de la meitat de l'economia de quasi bé tota la península ibèrica i, objectivament, ningú no pot dubtar de la potencialitat d'un desenvolupament potent, sostenible i obert als territoris de l'antiga Corona d'Aragó que mantenen des de l'autenticitat un arrelat procés històric i des d'on poden orientar tot un seguit de sinèrgies.

És el cas de la participació en xarxes com la Fundació Ramon Llull que d'una manera institucional organitza —per primera vegada en la història— la potenciació de la llengua arreu el món des d'una visió plural, des del respecte a tots els accents, des de la diversitat i atenent la urgència de trobar l'espai propi de difusió i promoció internacional. L'absència de la Generalitat Valenciana només pot entendre's en el context d'un relat de complexos, autoodis i moltes dosis de populisme mesquí. La xarxa de municipis valencians Ramon Llull pretén provisionalment donar-li suport amb la seua presència a la indústria cultural, als creadors del nostre país que malgrat el menyspreu del govern valencià mostren cada dia la seua vitalitat.

En l'àmbit universitari, la xarxa d'universitats Joan Lluís Vives que es constituí en Morella fa ja més d'una dècada, ha

aconseguit sumar pràcticament totes les universitats públiques i privades dels territoris que compartim llengua des de la universitat de Perpinyà fins la d'Alacant o Elx. Des de la normalitat, des de la raó, des de la voluntat de treballar junts en tot allò que ens és comú i tot allò en el que és possible sumar potencialitats.

El País Valencià en l'era de la globalització —i en aquesta fase de la crisi— té l'oportunitat de reformular-se. Per això, caldrà obertura intel·lectual, capacitat de superar clixés però sobretot voluntat sincera de construir país.

El que ha fracassat és el paradigma conservador. El projecte polític sustentat en un model de creixement depredador de recursos, els negocis ràpids, l'absència d'una estratègia territorial i la banalització de la identitat ha de ser superat, canviat i modernitzat en profunditat.

La solució no pot subsumir-se en una alternança d'adjectius lluny d'una transformació substantiva.

El nou paradigma, però, no podrà nàixer del no res. Cal dotar-lo de la solvència i la contemporaneïtat que exigeix el moment, guanyant la batalla del llenguatge que, a la fi, identifica els conceptes.

Un paradigma progressista, valencianista, transversal, autònom, intercultural, innovador, socialment avançat, igualitari, incentivador de nous drets cívics, és possible. Des dels anys 60 hi ha hagut extraordinàries aportacions en la configuració del País Valencià modern que cal aprofitar, com després totes les experiències i els avanços indubtables de la instauració de l'autogovern i moltes altres visions actuals en la via de transformació, mai de submissió.

La claudicació no és només una derrota injustificable, és un immens error.